

Список використаних джерел

1. White-Collar Criminality Edwin H. Sutherland // American Sociological Review, Vol. 5, No. 1 (Feb., 1940), pp. 1-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.jstor.org/stable/2083937?seq=1#page_scan_tab_contents
2. Sutherland, Edwin H. White Collar Crime / Foreword by Donald R. Cressey. – Westport, Conn.: Greenwood Press, 1983. – 272 p.
3. Кримінологія: підручник / В.В. Голіна, Б.М. Головкін, М.Ю. Валуйська та ін.; за ред. В.В. Голіни, Б.М. Головкіна. – Х.: Право, 2014. – 440 с.
4. Статистичні дані Генеральної прокуратури України // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&
5. White Collar Criminals: The State of Knowledge T. Alalehto // The Open Criminology Journal, 2015, 8, p. 28-35.
6. Якимова С.В., Боровікова В.С. Особистість економічного злочинця // Вісник Національного Університету «Львівська Політехніка». – збірник наукових праць. – Л: 2016. – С. 521-527.
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Мельничук Т. В.

Гуменюк Аліна Сергіївна

студентка 4-го курсу факультету прокуратури
та слідства (кримінальної юстиції)

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Однією з гарантій функціонування сучасного демократичного суспільства є вчасне виявлення кримінальних правопорушень, осіб, які їх вчинили, та подальше притягнення їх до відповідальності. Відповідальність у вигляді призначення конкретного виду покарання виконує превентивну мету не тільки щодо злочинця, а й слугує прикладом для всіх інших членів суспільства, адже «заходи, спрямовані на превенцію, розглядаються як одні з найдієвіших способів стабілізації суспільних відносин, оскільки дозволяють

запобігти порушенням прав і свобод людини, мінімізувати негативні наслідки неправомірної поведінки учасників суспільних відносин» [1, с. 95]. Проте не завжди потрібно притягувати особу до кримінальної відповідальності, для того, щоб стверджувати, що вона виправилася, оскільки при наявності деяких обставин (наприклад позитивної посткримінальної поведінки правопорушника), доцільніше звільнити таку особу від кримінальної відповідальності. Тому досліджуваний інститут має особливе значення на шляху виконання і досягнення цілей кримінального закону.

У різні періоди розвитку науки кримінального права багато відомих вчених приділяли увагу досліджуваному питанню, зокрема Ю. В. Баулін, О. О. Дудоров, Ю. Ю. Коломієць, В. О. Навроцький, О. В. Степаненко, П. В. Хряпінський та інші.

У Кримінальному кодексі України (далі – КК України) не закріплено поняття «звільнення від кримінальної відповідальності», а лише вказано, що «особа, яка вчинила злочин, звільняється від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених цим Кодексом» (ч. 1 ст. 44 КК України) [2]. Відповідно до п. 1 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення від кримінальної відповідальності» від 23 грудня 2005 р. № 12, «звільнення від кримінальної відповідальності – це відмова держави від застосування щодо особи, котра вчинила злочин, установлених законом обмежень певних прав і свобод шляхом закриття кримінальної справи, яке здійснює суд у випадках, передбачених КК України, у порядку, встановленому Кримінально-процесуальним кодексом України» [3].

Одним із проблемних аспектів функціонування інституту звільнення від кримінальної відповідальності є можливість його багаторазового застосування щодо конкретного правопорушника. Фактично виходить, що особа, за дотримання певних умов, може необмежену кількість разів звільнятися від кримінальної відповідальності за вчинення протиправних діянь. Те, що законодавцем не встановлено кількісного обмеження застосування такого звільнення ставить під сумнів доцільність існування самого інституту, оскільки якщо особа, яка з визначених кримінальним законом підстав була звільнена від кримінальної відповідальності, вчиняє новий злочин, то можна говорити про те, що цілі звільнення від кримінальної відповідальності щодо такої особи не були

досягнутими. До того ж раніше вчинене діяння не буде мати якихось правових для особи і не буде враховуватися при призначенні покарання за новий злочин.

Спираючись на вищевикладене, пропонується закріпити у КК України положення, згідно з яким, до особи, щодо якої вже було застосовано звільнення від кримінальної відповідальності, і яка вчинила новий злочин, таке звільнення не може бути застосоване повторно протягом певного строку. Це положення запобігатиме вчиненню особою нових суспільно небезпечних діянь після застосування до останньої інституту звільнення від кримінальної відповідальності. Враховуючи сказане, вважається за доцільне доповнити ст. 44 КК України частиною четвертою: «Не допускається застосування звільнення від кримінальної відповідальності до особи, яка раніше була звільнена від такої відповідальності та вчинила новий злочин протягом строку, встановленого рішенням суду, який визначається з урахуванням ст. 49 цього Кодексу. У разі, якщо до спливу встановленого судом строку, особа вчинить новий злочин, звільнення від кримінальної відповідальності скасовується й особа притягується до кримінальної відповідальності за раніше вчинений і новий злочини».

В науці кримінального права ведуться дискусії щодо подальшого звуження або розширення підстав звільнення від кримінальної відповідальності. Особлива частина КК України закріплює більш ніж 15 заохочувальних приписів, які передбачають, що до особи може бути застосовано таке звільнення за умови виконання нею певних позитивних дій після вчинення злочину. Зокрема, це можуть бути такі дії: активне сприяння розкриттю злочину, добровільне повідомлення правоохоронного органу про скоєний злочин, видача предметів злочинної діяльності тощо. У вказаному випадку слушною є пропозиція П. Хряпінського, відповідно до якої також потрібно поширити дію заохочувальних норм, у яких передбачається звільнення від кримінальної відповідальності, на припинення злочинних дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 ККУ) і зазіхання на територіальну цілісність та недоторканність України (ст. 110 ККУ) для викриття й відвернення більшої шкоди національній безпеці України [4, с. 112-113].

Вважається, що недоцільно звужувати перелік підстав звільнення від кримінальної відповідальності, навпаки – такий перелік слушно доповнити. Зокрема, таке доповнення може стосуватися названих вище злочинів проти основ національної безпеки України та злочинів проти громадської безпеки. Також до цього переліку можуть бути уналежені злочини проти власності, адже якщо суб'єкт злочину усвідомить можливість звільнення від кримінальної відповідальності після вчинення певних позитивних дій, це спонукатиме його вчасно відвернути майбутні суспільно небезпечні наслідки. У ситуації, якщо злочин вже було скоєно, розширення переліку підстав для звільнення стане ще одним стимулом для активної співпраці між органами досудового розслідування та судом, з одного боку, та правопорушником, з другого, для розкриття вчиненого суспільно небезпечного діяння.

Впровадження та функціонування досліджуваного інституту є проявом акту милосердя з боку держави до особи, що вчинила злочин. Його головне призначення полягає у заохоченні позитивної посткримінальної поведінки правопорушника та стимулюванні його більше не вчиняти злочини. Проте на практиці виникає ряд проблем із функціонуванням та застосуванням даного інституту, тому його дослідження є важливим та актуальним.

Список використаних джерел

1. Батан Ю. Д. Нормотворча стадія превентивного механізму права: людський вимір / Ю. Д. Батан // Юридичний вісник. – 2016. – № 3. – С. 95–102.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення від кримінальної відповідальності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05>.
4. Хряпінський П. В. Соціальна обумовленість спеціальних заохочувальних кримінально-правових норм / П. В. Хряпінський // Вісник прокуратури. – 2008. – № 10. – С. 62–69.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Степаненко О. В.